

Bog anmeldelse: Det store svigt

Kjeld Hansen: Det store svigt. Beretningen om hundrede års naturfredning i Danmark. Gads Forlag 2017. 464 s., vejl. pris 399,95 kr.

Af Thomas Secher Jensen

Miljøjournalist Kjeld Hansen (KH) har i endnu et monumental, vægtigt (xx kg!) værk hudflettet det såkaldte fredningsinstrument, hvorved bredt forstås den administration der forestår fredninger.

Bogens titel rummer ordet Svigt, hvorved, iflg. Den danske Ordbog forstås: ”det at skuffe eller forsømme nogen ved ikke at gøre det, som man har lovet, eller det som forventes af én.”

Hvad er så svigtet?

Det er ifølge KH den danske yndige natur, der er blevet svigtet i en sådan grad, at den i dag er blandt de ringeste i Europa. Millioner af kroner er blevet postet ud til fredningslignende støtteordninger for landbruget, samt til fredninger, der har været stort set nyttesløse for ikke at sige skadelige for den natur, der skulle beskyttes.

Og Hvem har svigtet?

Bogen peger især fingre af fredningsnævnenes inkompetence, politikernes upålidelighed og myndighedernes svigtende kontrol på tværs af biologiske kendsgerninger, faglige advarsler og almindelig sund fornuft. For EU modstandere er det måske værd at bemærke, at KH anser EU's skrappe naturdirektiver for at være en faktor, der har bevirket at det ikke er gået værre.

KH anser også en væsentlig årsag til afviklingen af danske natur hvad han kalder ”handlekraftig uvidenhed” – orkestreret af en hær af landbrugsvenlige politikere og deres støttepersoner især med tilknytning til Det Danske Hedeselskab- et tema KH også har behandlet i bogen ”Det tabte land”.

KH er kendt for en yderst dybdeborende research, der i bogen i første omgang er rettet mod Miljøstyrelsens opgørelse af, hvor mange fredninger der i et helt århundrede er gennemført i Danmark. Styrelsen oplyser ca. 6000 fredninger, men KH's gennemgang viser, at det reelle tal blot er 1843 egentlige naturfredninger, resten er bl.a. kirkefredninger, deklamationer, ophævede sager mv.

Bogen er inddelt i tre dele: ”Det svundne er en drøm”, Herfra hvor vi står” og

”Naturfredning for fremtiden”. 1.del er en historisk gennemgang, 2.del rummer en række (skræk)eksempler og 3.del nogle bud på fremtidens naturforvaltning. Der afsluttes med en epilog.

Bogens første del er en detaljeret, mangesidet (KH fatter sig sjældent i korthed) gennemgang af naturfredningens historie fra de første spæde tilløb over de store landskabsfredninger til nutidens meget fåtallige småfredninger. Men tyngden i den historiske gennemgang ligger på afdækningen af naturforarmelsen i Danmark, med en påpejning af, at især støtteordninger i forbindelse med landindvindingsloven og grundforbedringsloven satte gang i hidtil uhørte naturindgreb. Det såkaldte ”Kanslergadeforlig” i 1933 var roden til meget ondt. Herefter blev uhyre summer via landbruget og Hedeselskabet kanaliseret ud i naturødelæggelse.

Andel del er en status over resultaterne af hundrede års naturfredning – har det nytte? En stribe udvalgte fredninger bliver gennemgået for styrker og svagheder og efterlader et deprimerende aftryk. KH's detaljerede gennemgang af fejlslagne fredningsforsøg synes uendelig lang. Om ødelæggelser af moser, klinter, heder og overdrev. Ganske vist er fredningerne af Skagens Gren og Borris Hede positive tiltag, men gennemgangen af sagerne om fx Værnengene, Vest Stadil Fjord og Tøndermarsken giver en ubehagelig smag i munden. Også skovenes tilstand rummer en sørgelig historie, og KH støtter derfor de tiltag der her skal til for at forbedre biodiversiteten, især etablering af urørt skov.

En vigtig pointe ved gennemgangen af de hidtidige fredninger er, at mange fredninger mislykkes, fordi der ikke er nogen der kærer sig om at intentionerne og målene bag fredningerne overholdes. Over tid sker der uønskede ændringer i biotoperne, der fx medfører at åbne områder gror til, og der mangler grundlæggende viden om de fleste fredningers tilstand. Fredningsdeklamationer som ”status-quo”- fredninger kan i sig selv være hindrende for plejetiltag, hvad bl.a. tilgroning af Nørholm Hede vidner om.

Ud fra alle disse eksempler er det med nogen forventning man tager hul på tredje del, som omhandler KH's bud på fremtiden. Men her må anmelderen melde, at afsnittet ikke står så knivskarpt som man kunne ønske – nok fordi det ikke er så let en sag. Store dele af de sidste kapitler er opsummering af jammerligheder vi tidligere er præsenteret for: Fredningsinstituttet har været utilstrækkeligt og Staten upålidelig. Der er bud på hvorfor det stadig i nogle tilfælde kan være nødvendigt at bibeholde fredninger, så som et last resort-våben vendt imod myndighederne.

KH's bud på en bedre fremtid er ikke opmuntrende. I mangel på tillid til Staten er der kun de private lodsejere og Fondene tilbage. Førstnævnte gruppe kan synes noget overraskende at fæste tillid til, al den stund bogen også beskriver fx godsejeres veto over for naturforbedringer af deres arealer. Men enkelte private initiativer beskrives venligt – særligt den indhegnede Klelund Plantage. Blandt fondene er det ikke overraskende og især og vel nærmest udelukkende Aage V. Jensens Fonde, Fugleværnsfonden og Den Danske Naturfond, der for KH står som garanter for at alt ikke forbliver helt sort.

Kjeld Hansen har med *Det store SVIGT* endnu engang lavet et stykke imponerende research, og for enhver der beskæftiger sig med naturfredning og naturforvaltning må bogen være et must, også selv om omfanget er skræmmende.

Det store SVIGT skal man ikke læse for at blive i godt humør, men for at blive klogere på hvad der bør gøres.